

اشتغال گردشگری و گروه های آسیب پذیر

شغلی

ابتغال زندگی

Ebtehal_zandi@yahoo.com

گردشگری به لحاظ ماهیت اقتصادی خود، ایجاد کننده ی طیف وسیعی از مشاغل است؛ کارگری ساختمان، بنایی، معماری، تزئینات داخلی، بنگاه مسافرتی، فروشنده گی دوره گرد در مرکز گردشگری فصلی، کار در مهمان سراها، رستوران ها، از مدیریت گرفته تا امور نظافت و خدمات ساخت ابزار و وسایل تفریحی، صدور گذرنامه، بلیط، راهنمای مسافر، اشتغال در دفاتر اطلاعاتی و راهنمایی گردشگری، وسایل نقلیه اعم از مهمانداری هواپیما، اتوبوس، کشتی و... است (ضرغام، ۱۳۸۲: ۱۱۸). به دلیل اینکه گردشگری با صنایع بسیاری مانند کشاورزی، حمل و نقل، هتل داری و واحدهای پذیرایی در ارتباط است بنابراین صنعتی کاربر با ضریب تکاثری بالا و یکی از بهترین صنایع برای ایجاد اشتغال و درآمد است. به طوری که بر اساس پیش بینی سازمان جهانی جهانگردی تا سال ۲۰۱۰ بیش از ۴۳٪ اشتغال جهان به صورت غیرمستقیم مربوط به گردشگری خواهد بود (قادری، ۱۳۸۱: ۴۷).

اشتغال گردشگری و گروه های آسیب پذیر شغلی

ابتهاال زندگی^۱

گردشگری به لحاظ ماهیت اقتصادی خود، ایجاد کننده ی طیف وسیعی از مشاغل است؛ کارگری ساختمان، بنایی، معماری، تزئینات داخلی، بنگاه مسافرتی، فروشندگی دوره گرد در مرکز گردشگری فصلی، کار در مهمان سراها، رستوران ها، از مدیریت گرفته تا امور نظافت و خدمات ساخت ابزار و وسایل تفریحی، صدور گذرنامه، بلیط، راهنمای مسافر، اشتغال در دفاتر اطلاعاتی و راهنمایی گردشگری، وسایل نقلیه اعم از مهمانداری هواپیما، اتوبوس، کشتی و... است (ضرغام، ۱۳۸۲: ۱۱۸). به دلیل اینکه گردشگری با صنایع بسیاری مانند کشاورزی، حمل و نقل، هتل داری و واحدهای پذیرایی در ارتباط است بنابراین صنعتی کاربر با ضریب تکاثری بالا و یکی از بهترین صنایع برای ایجاد اشتغال و درآمد است. به طوری که بر اساس پیش بینی سازمان جهانی جهانگردی تا سال ۲۰۱۰ بیش از ۴۳٪ اشتغال جهان به صورت غیرمستقیم مربوط به گردشگری خواهد بود (قادری، ۱۳۸۱: ۴۷).

به طور کلی گروه های آسیب پذیر شغلی یکی از مقوله های قابل تأمل در بحث اشتغال و گردشگری است. ILO^۲ در تحقیقات خود در سال های ۹۹-۱۹۹۸ به صورت زیر به شرح این گروه های شغلی پرداخته است:

الف) زنان (ب) جوانان (ج) کودکان و نوجوانان

الف) زنان: با بررسی حرفه های مربوط به صنعت گردشگری می توان نتیجه گرفت که بیش از ۹۰٪ کارکنان که در تدارکات و مهمانداری در شغل های پیش خدمت، گارسون، مراقبت از کودک، نظافتچی، کمک خانه دار، رختشویی و نظایر آن کار می کنند زن هستند (یزدانی، ۱۳۸۳: ۵۲) و طبق برآوردهای ILO و مطابق برآوردهای آماری، دستمزد زنان شاغل در امر گردشگری گاه حدود ۲۰٪ کمتر از همکاران مرد آنان بوده و اغلب قراردادهای کارفرمایان با این گونه شاغلان زن به صورت موقتی، انفاقی و یا نیمه وقت بسته می شود.

ب) جوانان: این گروه آن دسته از حاشیه نشینان فقیر را تشکیل می دهند که معمولاً فاقد تخصص و آموزش در حیطه ی کاری خود هستند و ۸۵٪ از جوانان کشورهای توسعه یافته را تشکیل می دهند. پیش بینی می شود تعداد آنها تا سال ۲۰۲۰ به میزان ۸۹٪ افزایش می یابد.

ج) کودکان و نوجوانان: نیروی کار این دسته از شاغلان شامل کودکان و نوجوانانی است که از کودکی ربوده شده و مورد ظلم و تعدی قرار گرفته اند. بنابراین از رشد بدنی کافی ندارند و مورد حمایت ملی و اجتماعی دولتمردان قرار نگرفته اند. مطابق برآوردهای آماری تعداد کودکان در این گروه بین ۱۳ تا ۱۹ میلیون نفر و تعداد نوجوانان زیر ۱۸ سال در حدود ۱۰ تا ۱۵٪ مجموع شاغلان صنعت گردشگری در جهان است. جدول ۴-۲ مشاغل عمده و اصلی که کودکان و نوجوانان و نیز جوانان در صنعت گردشگری جهان اشتغال دارند به نمایش گذاشته است. البته جنس شاغلان در به کارگیری نیروی آنان تأثیر چندانی نداشته است.

^۱ کارشناس ارشد مدیریت جهانگردی، گرایش بازاریابی - دانشگاه علامه طباطبایی

^۲ International Labour Organization

جدول ۴-۲: مشاغل کودکان - نوجوانان و جوانان در صنعت گردشگری (پلاس، ۱۹۹۹: ۲۷)

بخش	محل کار	شغل
اقامتگاه	هتل، اردوگاه‌های گردشگری و کاروانی، استراحتگاه، پناهگاه، مهمان‌خانه، منزل، مکان‌های خواب و صبحانه، خانه‌های شخصی، شرکت‌های خدماتی (نظافت و لباس شویی)	متصدی پذیرش، مسئول چمدان‌ها، پادو، متصدی بالابر و آسانسور، خدمتکار، مستخدم، آرایشگر، باربر، باغبان، متصدی لباسشویی، اتوشویی و نظافتچی
تهیه مواد غذایی و نوشیدنی	رستوران، کافه، کافی شاپ، بار، کلبه ساحلی، ایستگاه‌ها و توقفگاه‌ها، فروشندگان دوره‌گرد و دکه‌های چوبی و کلوپ‌های شبانه	شستن ظروف، ظرف شویی، متصدی آب، نظافتچی، پیش خدمت، فروشنده میوه بستنی و اغذیه فروشی
فعالیت‌های تفریحی، فرهنگی و ورزشی	مناطق دیدنی بیرون شهر، ساختمان‌ها و بناهای تاریخی، مکان‌های ورزشی و سواحل دریا، باغ وحش، سیرک، نمایشگاه‌های میراث و آثار فرهنگی، کازینو، دانسینگ و...	راهنمای تور، فروشندگان کارت پستال، بلیط، گل و گیاه، انواع عکس، راک، نظافتچی سواحل، زمین تنیس، میدان مسابقه گلف، مراکز آموزش غواصی و موج‌سواری، میدان اسب سواری، باشگاه بوکس تایلندی‌ها، اغذیه فروشی‌ها و نمایش سوسمار، بند بازی، غواصی حرفه‌ای، میزبانی در دانسینگ و کازینو
تورهای مسافرتی و حمل و نقل	اژانس‌های مسافرتی، فرودگاه، ایستگاه راه آهن و اتوبوس، شرکت‌های تاکسی‌رانی، مکان‌های گردشگری در بیرون از شهر و جایگاه قایق‌های تفریحی	خدمه، پادو، متصدی چمدان‌ها، راننده اتوبوس، شوینده اتومبیل‌ها، دربان، کارگر کشتی، کارگر عرشه‌ی کشتی، باربران (مسافرت با گاری)
تولید سوغات و هدایا	فروشگاه‌های ظروف سرامیک و چوبی کنده‌کاری شده، مغازه‌های خیاطی، محل فروش و تولید حصیر، سبدهای برگ نخل و صنایع مانند آن، صنایع بافتنی، تولید پوست، صدف، پرورش مروارید، فرش بافی، دباغی پوست و صنایع چرم و تولیدات چرمی، صنعت جواهرسازی و سنگ‌های معدنی گرانبها	تولیدکننده‌ی انواع پوست‌های دباغی شده و چرم، سبدهای حصیری و یا از جنس برگ نخل، انواع صدف و غواصی جهت صید مروارید
فروشنندگان سوغات	مغازه‌ها، بوتیک‌های هتل‌ها، ایستگاه‌های خیابانی، فروشندگان دوره‌گرد در خیابان‌ها و سواحل	دستفروشی، فروشنده‌ی انواع سوغات و هدایا

از نظر جولی لئونز^۳ یکی از بزرگ‌ترین منافع حاصل از صنعت گردشگری در نواحی روستایی، ایجاد درآمد و دستمزد برای بومیان و افراد محلی است که می‌تواند به صورت فردی یا عمومی به وجود آید. تأثیر مثبت دیگر گردشگری ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و نیز اشتغال زنان و جوانان در فعالیت‌های مرتبط با این صنعت است. از نظر جولیفه^۴ (۲۰۰۳) اگرچه ارتباط تنگاتنگ اما ناکاملی میان توسعه‌ی گردشگری و ایجاد اشتغال در نواحی روستایی وجود دارد، اما گردشگری در عین حال با شدت و ضعف متفاوت در کشورهای گوناگون زمینه‌های مناسبی را جهت اشتغال زنان فراهم می‌سازد. نکته جالب توجه این است که به نظر می‌رسد در مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری، زنان سهم بیشتری از مشاغل وابسته به گردشگری دارند. از نظر باتلر^۵ نیز

³ Joli Leons

⁴ Joliffe

⁵ Butler

توسعه‌ی گردشگری باعث افزایش فرصت‌های شغلی و پایگاه اجتماعی زنان و جوانان شده و با ایجاد فرصت‌های استقلال و خودکفایی، آنان را در کسب موفقیت‌ها و جایگاه مدیریتی و رهبری یاری می‌رساند و بدین وسیله آنها انگیزه بیشتری برای ماندن در روستاها پیدا می‌کنند (مهدوی، ۱۳۸۱: ۷۳).

همچنین غالباً فصول گردشگری مصادف با تعطیلات جوانان است و در نتیجه فرصتی را برای اشتغال جوانان فراهم می‌آورد. کشورهایی که به منافع حاصل از اشتغال صنعت گردشگری چشم دوخته‌اند، باید تجزیه و تحلیل دقیقی از نیروی کار موجود داشته باشند و آموزش‌های لازم جهت آماده‌سازی آنان را طراحی کنند تا امکان جذب این نیروها به صنعت فراهم گردد (برادران، ۱۳۸۵: ۴۹).

از نظر شارپلی^۶، گردشگری روستایی با ایجاد منبع جدید درآمدی برای جوامع روستایی، در کارهایی نظیر آماده کردن اتاق برای گردشگران، تهیه‌ی غذا، خرده فروشی، حمل و نقل و ایجاد سرگرمی، شغل‌های جدیدی به وجود می‌آورد و بدین وسیله با جلوگیری از رکودهای اقتصادی موقتی و فصلی، اقتصاد محلی را تقویت می‌کند (صادقی جقه، ۱۳۸۵: ۹۹). لانکوآر^۷ «ایجاد مشاغل و تغییرات اجتماعی» را به‌عنوان یکی از آثار مهم گردشگری می‌داند و معتقد است که گردشگری فعالیت‌ی مولد شغل است و همین امر دلیل اصلی تحرک، جهت مساعد نمودن زمینه‌های توسعه‌ی گردشگری نه تنها در کشورهای صنعتی بلکه در کشورهای جهان سوم نیز، است. این صنعت در ساختار اجتماعی جوامع تغییراتی به وجود می‌آورد و تحولاتی نیز در ساختار جمعیت شناختی و حرفه‌ای، آموزش و پرورش، درآمد و... پدید می‌آورد (همان منبع: ۱۰۰).

منابع:

۱. برادران، مراد. (۱۳۸۵). *بررسی نقش توریسم در اشتغال استان اردبیل*. پایان نامه چاپ نشده. دانشگاه تهران.
۲. صادقی جقه، سعید. (۱۳۸۵). *بررسی رابطه میان گسترش پدیده گردشگری و کاهش فقر (مطالعه مقایسه‌ای در شهرهای هریس و کلیبر آذربایجان شرقی در سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۴)*. پایان نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده. دانشگاه تهران.
۳. ضرغام، حمید. (۱۳۸۲). *جهانگردی مهم‌ترین ابزار توسعه فرصت‌های شغلی برای کشورهای در حال توسعه*. (مجموعه مقالات). تهران: دستان.
۴. قادری، زاهد. (۱۳۸۱). *بررسی اقتصاد ملی و جهانگردی*. مجله مسافران.
۵. مهدوی، محمد. (۱۳۸۱). *بررسی رابطه میان گسترش گردشگری در نواحی روستایی و توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی*. پایان نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده. دانشگاه تربیت مدرس.
6. International Labour Organization.(2001). *Human Resources Development, Employment and Globalization in the Hotel, Catering and Tourism Sector*. Geneva.
7. Joliffe.lee and others.(2003). *seasonality In tourism employment : human resource challenges*, international journal of contemporary hospitality management, 15/6 pp:312-316.
8. Pluss, C. (1999). *Quick money-Easy money. A Report on child Labor in tourism*, published by the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC) as SDC. Working paper 1/99, Berne, Switzerland.

⁶ Sharply

⁷ Lankoar